Althans, zoo hij erkent, dat de kerkeraad die de bediening van het heilig Avondmaal aanricht, metterdaad in het ambt zijns Heeren staat.

Immers oordeelde iemand, dat zulk een kerkeraad niet *de* kerkeraad was, aan welks tucht hij zich onderwierp, dan *kon* deze kerkeraad ook geen heilig Nachtmaal aanrichten.

Dan ware voor hem wat daar plaats greep eenvoudig een saamkomen van vrienden om den dood des Heeren te gedenken.

Het „niet onderscheidende het Nachtmaal des Heeren" zou op hen van toepassing worden, en hierin lag dan het kwaad.

Omzichtigheid is dus zeer geboden, geboden ook voor den kerkeraad, om niet door ontijdige en onnoodige strengheid van maatregel te verstrooien in stee van saam te brengen in de schaapskooi des Heeren.

Ook de rijmelarij is weer aan het rinkelen met haar narrenmuts om in den kerkelijken strijd ook haar viool mee te spelen.

Zoo is door een rijmelend Evangelist in Zwolle een kreupelrijmpje verspreid, om de Gereformeerden te bespotten.

Het heet: *Wie is Gereformeerd?* En op die vraag ontvangt ge dan o. m. dit antwoord:

Die de eed van God verkeert,
Den mensch predestineert,
Dus, God op 't diepst verneert;
Doch, zelf noch onbekeerd,
De les aan and'ren leert:
Hij is gereformeerd.

Die iedereen negeert,
Die scheidt en schift en weert,
Wie niet, als hij wil, leert,
Die met zijn hart doleert:
Hij is geëxamineerd
En echt *gereformeerd*.

Wat pover talent, om als dichter voor den dag te komen! Maar bovenal, wat volslagen gemis aan waarheidszin en waardeering, en dus in den diepsten grond wat gemis aan liefde, spreekt uit deze gerijmelde caricatuur!

Waarlijk men moet wel ten einde raad zijn, als men met zulke papieren kogels op ons mikken gaat.

En dat doet *een Evangelist!*

Nu we toch aan het kreupelrijm zijn, sta hier als tegenzang dit zestal berijmde artikelen, waarin *De Graafschapper* de taktiek der Irenischen op zijn *Pieter Spa's* beduimelt.

Art. I.
Mijn beginsel kan niet in woorden uitgedrukt,
Omdat mijn vrienden dan terstond uit elkander worden gerukt.

Art. II.
In denkwijze zijn wij dus alles behalve homogeen,
Maar in hvat tegen Kuyperianen zijn wij onherroepelijk één.

Art. III.
Op dan Synodalen van Oost en West en Noord,
Verpandt ons, wát ge ook overigens wilt, tegen Dr. Kuyper uw woord.

Art. IV.
Onmeedoogend Kuyperianen bekampen, ziedaar ons doel,
Dan laten verder de beginselen ons koud en koel.

Art. V.
Want de Synodalen *alleen* hebben recht van bestaan;
Wie niet Synodaal is moet, politisch gesproken, vergaan!

Art. VI.
Ziet, hoe in ons Program de negatie op het kookpunt staat,
En het positieve deel met nul naar huis toe gaat.

Is het niet te betreuren, dat metterdaad in veler hart de broederliefde zoo ganschelijk wegstierf, dat de naam, het beeld, de schim van één persoon bij dagen en bij nachten zooveler geest als een spooksel opjaagt, en dat in dien dwazen angst allerlei booze hartstocht over hun ziele kruipt?

In *De Boodschapper* oordeelt de heer Klinkenberg, dat ons advies in zake het *Kerkelijk Handboek* van den heer *Van Alphen* niet eerlijk is, en geeft zelfs den raad, aan wie hun naam voor het duplicaat-lidmatenboek opgaven, te breken met de doleerende kerken zoo men dezen weg bewandelt.

Matige de heer Klinkenberg een weinig zijn wel eenigszins voorbarig oordeel.

Ja, *als* de heer Van Alphen gevraagd had, hoe vele leden der gemeente verklaarden met de Reformatie mee te gaan, *dan* zou ons advies oneerlijk zijn, en uiteraard nooit zijn gegeven.

Maar dat vroeg de heer Van Alphen *niet*. Hij vroeg: *Welk is het zielental uwer gemeente?* En op die vraag nu zou het oneerlijk zijn, iets anders dan het zielental der gemeente op te geven.

Oordeelde dus de kerkeraad, dat hij een *nieuwe* kerk gesticht had, dan natuurlijk zou hij het zielental moeten opgeven van hen, die tot deze nieuw gestichte kerk toetraden.

Nu hij daarentegen verklaarde aan den Koning op te zijn getreden als kerkeraad *over de bestaande kerk*, nu zou het onwaarheid en botte verzinning zijn, zoo hij iets anders dan het zielental van de bestaande kerk opgaf.

Hiermee is natuurlijk allerminst ontkend, dat b. v. in Amsterdam zeker drievierde van dat zielental leeft alsof er geen kerk of kerkeraad bestond.

Maar er mag opgemerkt, dat dit óók vóór de breuke met de organisatie zoo was.

Op de gemeente van 180.000 zielen kwamen er Zondags nooit meer dan 12000 à 15000 ter kerk, en naar de overigen zag zoogoed als niemand om.

Kuyper.

Van het Kerkelijk ambt.

VIII.

Het ambt in de kerk in alles op één lijn te willen stellen met het ambt in den burgerstaat, bleek dan de onpartijdigheid zelve te zijn. En zij, die, belust op heerschappijvoering, er tuk op zijn, om uit de *heerschende* macht der burgerlijke magistraten conclusiën te trekken voor de *heerschappij* der kerkelijke machthebbers, stellen niet *onze* inconsequentie, maar slechts hun eigen belustheid op heerschersmacht en schromelijke kortzichtigheid op de kaak.

De Heilige Schrift snijdt dezen knoop dan ook, zonder aan onze synodalisten ook maar kans te laten, door.

Wel de oversten der volken, sprak de Heere Jezus, *voeren heerschappij*, en wel de grooten der aarde oefenen *macht* over hen, maar **alzoo zal het onder u niet zijn** (Matth. 20 : 25, 26).

De heilige apostel Paulus getuigt zakelijk zelfs van de twaalf apostelen: „Niet dat wij *heerschappij* over u *voeren*, maar wij zijn *medewerkers* met *u*" (2 Cor 1 : 24).

En de heilige apostel Petrus drukt het den predikanten en ouderlingen nadrukkelijk op het hart, „dat ze de kudde Gods weiden zullen, *niet* als *heerschappij* voerende over het erfdeel des Heeren, maar als voorbeelden der kudde geworden zijnde" 1 Petr. 5 : 3).

Hiertegen valt niet te praten.

Onze broeders, die onder de synodale hiërarchie vertoeven, *moeten* ons dit punt toegeven.

Heerschappij komt bij een kerkelijk ambt, anders dan bij Jezus zelven, niet te pas.

Zeer zeker is er een *heerschappij* ook in de kerk opgericht; maar deze heerschappij is uitsluitend „op zijn schouder", gelijk er in Jes. 9 : 5 staat, gelegd, d. i. op den Christus. Hij heeft als Davids zoon de kroon geërfd. In hem zit Davids zoon op den troon, en zal dus naar het trouwverbond des Heeren met David, „de heerlijkheid dezer heerschappij geen einde hebben".

Christus *is* Heerscher.

Hem als onzen Heere en Koning komt de heerschappij over ons toe; en wij bekennen met vreugde, dat we zijn *onderdanen* zijn.

Zulk een *heerschende* macht echter, dat is het nu juist wat we aan de kerkelijke hiërarchen nooit toegaven; en hun ooit toegeven zal geen kenner der Schrift. En om nu de onhoudbaarheid van hun stelsel van *heerschappij* terdege in te zien en door henzelven te doen erkennen, moet ge hun dan ook maar eens afvragen: of zij *onderdanen van de synode* zijn.

Want nauwelijks hebt ge dat woord *onderdanen* genoemd, of terstond leelt het waarheidsbesef derwijs krachtig in hen op, dat ze met één ruk dat booze woord verre van zich slingeren.

Gehoorzamen willen ze de synode. Ze doen het zelfs tegen Gods geopenbaarden wil in. Maar als ge zeggen komt, dat ze dan ook *onderdanen* van de synode zijn, dan zetten ze opeens hun stekels op en willen ze niets van zoo krenkende qualificatie weten.

Neen, neen, zij zijn *vrije* mannen, en van een *onderdanen*gestalte viel schijn noch schaduw aan hen te ontdekken.

Maar hier nijpt de klem dan ook, en er blijkt dat ze, zonder het zelf te merken, een spel met woorden drijven.

Er ontbreekt aan deze hiërarchen elk juridisch besef van wat opgesloten ligt in het woord *heerschappij*; en als ze nu de Heilige Schrift lezen, waarin dit begrip streng zuiver is gehouden; of ze halen onze oude schrijvers aan, die op dit punt uiterst nauwkeurig spraken; dan vatten ze dat op, alsof *heerschappij voeren* zeggen wil zekere tyrannie uitoefenen, misbruik van macht maken en zich heerschzuchtig aanstellen.

En met dit wanbegrip behept vatten ze dan Paulus' zeggen: „*Wij voeren geen heerschappij over u*", in een zin op, als bedoelde de heilige apostel: „Wij maken ons te uwen opzichte aan geen *misbruik* van macht schuldig". En als de Heere Jezus dan zegt: „De oversten des volks *voeren heerschappij*, maar zoo zal het onder u niet zijn", dan maakt dit op hen den indruk, als had de Heere gezegd: „De oversten der volken vertreden en vertrappen de volken en maken van hun macht *misbruik*, maar onder u zal dit niet zoo zijn, gij zult stipt rechtvaardig regeeren."

En natuurlijk, op die wijs voortredeneerend, maakt men van alles alles; werpt men alle begrip omver; vervalscht elk besef; en maakt ten slotte elk geregeld dispuut onmogelijk.

Houden we daarom voet bij stuk.

„Heerschappij voeren" is *niet* tyrannie uitoefenen, is *niet* misbruik van macht maken, is *niet* dwingziek een ander verdrukken. Van dit alles ligt in het *heerschappij voeren* op zichzelf niets.

Als er van den Christus staat: „dat de heerschappij op zijnen schouder rust", volgt er onmiddellijk op, dat deze heerschappij zich juist openbaren zal in het *stuiten* van verdrukking en in het brengen van het *vrederijk*.

Als de zon geschapen is tot heerschappij des daags en de maan tot heerschappij des nachts, duidt dit eenigelijk aan, dat ze bij dagen en bij nachten macht oefenen.

Als Zacharia van den Christus getuigt dat „zijn heerschappij zijn zal van zee tot zee en van de rivier tot aan de einden der aarde", sluit deze profetie zelve elk denkbeeld en elke gedachte van tyrannie uit.

Eens voorgoed moet dit misverstand dus uit den weg geruimd en dient men terug te keeren tot de nuchtere klare beduidenis der woorden.

En doet men dat, dan is er onder alle man van verstandigen zin geen quaestie over mogelijk, maar staat vast, dat *heerschappij voeren* niets anders aanduidt dan *heerschersrecht* en *heerschersmacht* over iemand of over een landstreek bezitten.

Zooals Pilatus tot den Heiland zei: „Weet gij niet dat ik macht heb u te dooden en macht heb u los te laten?" Ook toen toch bedoelde Pilatus niet, dat hij feitelijk soldaten tot zijn beschikking had en dus Jezus kon laten dooden, zooals een struikroover ook zou kunnen zeggen: „Ge ziet wel, dat ik het in mijne macht heb, om u dood te schieten;" neen, maar toen sprak ook Pilatus van deze *heerschersmacht*, die uit de van God verleende souvereiniteit vloeit.

Hoor het maar in Jezus' antwoord: „Ge zoudt geen macht tegen mij hebben, *zoo ze u niet van boven gegeven ware.*"

Romes keizer heerschte naar menschelijk recht *rechtens* over Judea. Romes keizer liet zijn gezag door Pilatus als zijn landvoogd vertegenwoordigen. En Jezus, als in Judea geboren, stond dus onder zijn jurisdictie. Hij *had* macht over Jezus. Deze macht is door Jezus niet betwist. Pilatus kon, krachtens de souvereiniteit bij de gratie Gods, die op zijn keizer rustte, en die hij vertegenwoordigde, over Jezus recht spreken en heerschappij uitoefenen.

Heerschappij duidt dus in het minst niet aan een *misbruik*, maar een *rechtsbetrekking*; en wel bepaaldelijk de betrekking tusschen een *overheid* en een *onderdaan*.

Al wie overheid is, maar ook die alleen, voert over de onderdanen *heerschappij*. D. w. z. de overheid heeft het recht en de macht, om haar onderdanen te bevelen en te gebieden; om gehoorzaamheid aan dat bevel en dat gebod af te eischen; en wordt die geweigerd, ze af te dwingen met geweld.

Hierin ligt het karakter, het eigenlijk wezen van alle *heerschappij*. Zonder deze macht en dat recht bestaat er geen heerschappij. En al wie zich onderwindt, om heerschappij te voeren, zonder dat hij *dat* recht en *deze* macht bezit, maakt zich schuldig aan roekelooze aanmatiging.

Wie niet kan zeggen: »God de Heere heeft mij macht verleend om u te gebieden; u gehoorzaamheid af te eischen; en er u desnoods toe te dwingen", bezit geen heerschappij, maar is er van ontbloot.

Het woord *onderdaan* maakt de zaak dus uit.

Een *heerscher* zonder *onderdanen* is geen heerscher, en evenzoo alleen de naam *onderdaan* drukt den toestand uit van wie onder zulk een heerschappij verkeert.

Tegenover een heerscher of een heerschappij past noch voegt iets anders dan gehoorzaamheid; altoos tenzij het in zou gaan tegen de eere Gods.

Zij dus, die er hedendaags op uit zijn, om de dominees voor te stellen als een soort kerkelijke burgemeesters en de classicale besturen als een soort Gedeputeerde Staten, slaan den bal ganschelijk mis en verraden op jammerlijke wijze hunne onnadenkendheid.

Ook in de kerk toch is zeer zeker een *heerschappij* opgericht, maar rust die heerschappij uitsluitend op de schouders van den Middelaar, tengevolge waarvan elk geloovige en alle leden der kerk tegenover Hem dan ook als *onderdanen* staan, en erkennen zullen en moeten, dat aan Christus *macht* over hen gegeven is. „Mij is gegeven alle *macht* in hemel en op aarde!" Wat volstrekt niet seggen wil, dat Jezus als Middelaar, en dus ook als mensch *almachtig* zou zijn geworden; maar alleen dat hem alle *heerschappij* is opgedragen in het Koninkrijk der hemelen.

Maar gaat men nu verder, en onderzoekt men nu hoe het staat, met die duizenden broederen, die onder Koning Jezus ambtelijk in zijn kerk optreden, dan valt hier opeens *alle* heerschappij weg, en kan er van een *onderdanen*verband tegenover eenig kerkbestuur nooit sprake zijn.

En vraagt men, in welke verhouding deze ambtsdragers dan tegenover Jezus staan, dan zegt de Heere zelf: „Alzoo zal het onder u niet zijn, maar wie de meeste onder u zal willen zijn, die zij *aller dienaar*."

Dan gewaagt de apostel Paulus van „medewerkers uwer blijdschap", de apostel Petrus van »voorbeelden der kudde" te zijn.

Meer nog, dan treedt Jezus in hun midden, en legt zijn kleederen af en nemende een linnen doek omgordt hij zichzelven, en wascht hun de voeten, en zegt tot hen:

„Gij heet *mij* Meester en Heer, en gij zegt wel, want ik ben het, ik bezit de heerschappij. Indien dan, ik uw Heer en Meester, die wettiglijk heerschappij over u bezit, u de voeten gewasschen heb, zoo zijt ook gij schuldig elkander de voeten te wasschen, want ik heb u een exempel nagelaten, opdat gelijk ik u gedaan heb, gijlieden ook doet. Voorwaar, een *dienstknecht* is niet meerder dan zijn *Heere*"!

Kuyper.

Uit de Pers.

Nogmaals komt in *De Hervorming* eene beschouwing van de *Doleerenden* voor. Ditmaal van de hand van Ds. M. E. van der Meulen, modern predikant.

We nemen er enkele zinsneden uit over, om er een woord critiek op te laten volgen.

Vooreerst dan schrijft hij:

Van achtenswaardige zijde, in kerkelijke vergaderingen, in het weekblad *de Hervorming*, vooral door moderne predikanten, worden deze handelingen der kerkelijke besturen *vervolgingen* genoemd.

Ook wordt er op aangedrongen, dat men eene regeling zal in het leven roepen, die het heengaan uit de Ned. Herv. kerk gemakkelijk zal maken, door aan de uittredenden een deel van het goed mee te geven, indien al niet, omdat zij er recht op hebben, dan omdat ¿we niet willen »rechten", maar »minnelijk scheiden", zooals Vrendenberg schrijft.

Het kan van betoekenis geacht worden, deze beschuldiging en dit voorstel aan een onderzoek, en bespreking te onderwerpen. Het is te denken, dat meer dan een werkelijk zich voorstelt, dat de kerkelijke besturen, al kunnen zij zich gronden op de letter der wet, toch onredelijk ja onzedelijk handelen, met zoovele »geloovigen" te bannen uit de kerk en nog wel hen buiten de deur te zetten, niet met »meer", zooals Vrendenberg wil, maar met »minder" dan Abraham aan Hagar gaf.

En dan dient op den voorgrond gezet te worden, dat het »geloof" met heel deze kerkelijke beweging niets te maken heeft. Als »geloovige" wordt niemand afgezet. Er blijven veel meer duizenden »geloovigen", in den zin waarin dat woord genomen wordt, in de kerk, dan er getroffen worden door de uitspraken der kerkelijke besturen. Geen der doleerenden wordt of werd, om eenig geloofspunt ooit vervolgd. In Reitzum, in Wons, in Heeg vierde de orthodoxie haar zegepralen en voerde zij heerschappij. In Lollum kon de kerkeraad de meest rechtzinnige predikers hooren, uitnoodigen en in de beroeping was hij volkomen vrij.

Het verschilpunt zit dan ook ganschelijk niet in het »geloof", maar in de »inrichting" van het kerkgenootschap als zoodanig.

Mogen we ons hierop deze critiek veroorloven:

Het is volkomen waar, dat de kerkelijke rechtbanken met opzet in haar vonnissen alles gemeden hebben, wat rechtstreeks het geloof raakt, en dat in zooverre de procedure buiten het geloof omging. Evenwel is het even onbetwistbaar, dat de daden en feiten en uitlatingen, waarom men de Doleerenden uit de synagoge uitwierp, door hen noch gedaan noch gesproken zouden zijn, *indien niet hun geloofsovertuiging hen hiertoe gedrongen had.*

Wie in de dagen der Reformatie de Mis wilde bijwonen, wierd nooit vervolgd omdat hij in de Mis niet geloofde. Maar als zijn geloofsovertuiging hem noopte zich tegen de Mis te verzetten, wierd hij uitgebannen. Zoo ook hier. Mits men maar rustig onder de synodale hierarchie blijft verkeeren, doet het er niet toe, of ge in uw hart deze organisatie al vervloekt. Maar als uw geloofsovertuiging u noopt u tegen haar *te verzetten*, dan bant men u uit.

Ds. Van der Meulen zegt dus naar waarheid, dat het geloof buiten het proces is gehouden, maar hij doet aan de waarheid te kort, als hij het voorstelt, als ging het gebeurde buiten het geloof om.

Voor hem kan dit zoo schijnen, omdat voor hem zijn geloof niets hoegenaamd met zijn moderne kerkinrichting te maken heeft. Maar billijkheid had geëischt dat hij er op bedacht ware geweest, hoe voor Gereformeerden hun kerkinrichting rechtstreeks met zeer gewichtige stukken hunner belijdenis saamhangt.

Voorts schrijft hij:

Wat moeten nu de besturen doen? Ik kan niet anders zien, dan dat er maar één weg is, in de Kerk als in den Staat, tegenover elke groep, onafhankelijk van richting, hier godsdienstige of godgeleerde, elders staatkundige en deze is, voor de rechten van de Kerk of den Staat op te komen.

Als iemand het rechtens bestaan van den Staat ontkent, de wetten vertreedt en zegt met een groep gelijkgezinden »den Staat" te vormen, zich toeeigenende wat feitelijk in zijn bezit is, zoo iemand zal ongetwijfeld revolutionair genoemd worden. Als de rechtbanken hem vonnissen, hem vervallen verklaren van zijn burgerschapsrechten — wie zal van vervolging spreken?

Met welk recht wordt dat woord gebruikt, als hetzelfde in de Kerk geschiedt?

Ieder kan vrijelijk het land verlaten, als hij aan de wetten van den Staat niet gehoorzamen wil. Elk is vrij om uit de Kerk te gaan, indien hij tot het inzicht komt, dat hare inrichting met zijn geweten in strijd is. Ook kan men in beide oprichten trachten naar herziening der wetten in zijn geest, maar in land en Kerk te *blijven* en tegelijkertijd de gehoorzaamheid op te zeggen aan wetten en reglementen, dat gaat niet, zonder het pad der onwettige revolutie te betreden.

Hiertegen sta de opmerking, dat ook dit weer volkomen juist gezien is op modern standpunt. Dan is de kerk een soort vereeniging als iedere andere vereeniging. Maar had de heer Van der Meulen billijkerwijs geen rekening moeten houden met het feit: 1°. dat de kerk voor de Gereformeerden een instituut van Christus is, dat ze niet kunnen verlaten, zonder zichzelven buiten de zaligheid te sluiten en waar ze evenmin ooit van scheiden kunnen, als een kind kan uittreden uit zijns vaders geslacht; en 2°. dat de redeneering door hem hier gebezigd, in de 16de eeuw evenzoo door de Roomschen tegenover onze vaderen gebezigd is, en dat toch de kerk waar Ds. Van der Meulen zelf toe behoort, *de facto* verklaard heeft, dat dit stelsel onwaarachtig is en niet deugt.

Eindelijk zegt hij nog:

Wil men eene wet op de uittreding uit het Kerkverband in het leven roepen, het zij zoo, men diene een uitvoerbaar ontwerp in, maar bedenke dat ¿de tegenwoordige doleerenden zich volstrekt niet beschouwen, als degenen die »heengaan", maar als de eenige rechthebbenden om te »blijven."

Iets wat hij eenige zinsneden vroeger aldus toelichtte door ons (sprekende ingevoerd) te laten zeggen:

De rollen moeten worden omgekeerd. Wij, de eenige rechtmatige bezitters zullen overwegen of wij u, mits gij uittreedt, iets mee zullen geven, of wij genade voor recht zullen doen gelden. Zoolang gij niet uittreedt en de macht in handen hebt, weigeren wij uw hulp en dienst en zeggen u de gehoorzaamheid op. Is er in onze gemeenten een kleiner of grooter getal dergenen, die niet met ons den weg der kerkherstelling, der terugkeer tot de kerkenorde van 1618 en 19 op willen, dan sluit dit getal zich buiten de echte Gereformeerde kerk en verliest dus alle recht op de geestelijke zegeningen en de kerkelijke eigendommen dier kerk.

Mogen we hierbij aan Ds. Van der Meulen herinneren: 1°. dat deze opinie door Dr. Kleyn en Dr. Vos, *niet* door ons is verdedigd en ons ten onrechte wordt toegedicht; 2°. dat van onzen kant én voor én hangende én na het Conflict allerlei plan tot vreedzame oplossing en boedelscheiding *is* ingediend;] en 3°. dat de *Doleerenden*, die voor hun overtuiging het brengen van de zwaarste geldelijke offers overhebben, van mannen, die op humaniteit prijs stellen, het laffe roepen, alsof wij op geld en goed aasden, niet hebben verdiend.

Of kent Ds. Van der Meulen het onderscheid niet tusschen een verweren van een u toevertrouwd beheer uit plichtsbesef en een azen op goed uit zucht naar bezit?

Zouden we *De Hervorming* beleefdelijk mogen verzoeken, deze tegenspraak op Ds. Van der Meulens beweren onder de oogen van haar lezers te willen brengen?

Het is goed, dat men over en weer wete, hoe men beiderzijds de zaak beziet.

Kuyper.

Officieele Berichten uit de Ned. Geref. Kerken.

Gaastmeer, 14 Oct. Heden werd onze kerkeraad aangevuld. Door tien broeders was, en dit niet voor de eerste maal, een dringend schrijven gericht tot den kerkeraad met protest tegen de vervolging, de kerk te Heeg aangedaan, en met eisch tot afwerping van het synodale juk. De kerkeraad antwoordde: »A gij binnen acht dagen niet dien eisch verloochent, rekenen wij u afgescheiden van de gemeente." Bar, voorzeker! Kus Baäl of sterf! Uw beginsel of uw leven! — De broeders kwamen samen rondom hun ouderling Geertsema, die niet mede bewilligd had in dezen raad en besloten van hun laatste levensdagen als erkende lidmaten der gemeente van Gaastmeer c. a. gebruik te maken, om de vier kerkeraadsleden, die dit booze stuk onderteekend hadden en daardoor uit hun ambt, dat zij gezworen hadden te zullen bekleeden, waren uitgevallen, te vervangen door gaarne getrouwe broeders. De kerk van Heeg bood bijstand. Dr. Wagenaar hield een ernstige en bemoedigende rede uit Jes. 33 : 22 »De Heere is onze Rechter, de Heere is onze Wetgever, de Heere is onze Koning, Hij zal ons behouden" — en daarna kozen wij tot opziener br. W. Elzenga en tot diakenen de br. A. Eisma en S. Sjaarda. Tot leden van het bestuur der kerkelijke kas werden benoemd: de heeren Agema, voorzitter; Tipma, secr. boekhouder; Kuyper, plaatsverv. voorzitter, v. d. Goot, pl. boekhouder en Wiersma. Beschutte en bedauwe de Heere deze reformatie met zijnen zegen. Hij zal ons behouden!

Heeg.

Bodegraven. Den 18den October kregen de heeren H. Rollman, A. Couprie en F. van Oosterom, als ouderlingen; N. Griffioen, C. de Gier en C. Batelaar als diakenen der Ned. Ger. kerk (doleerende) alhier, een schrijven van den kerkeraad der Herv. gemeente alhier, dat hij ons niet langer erkende als leden der Herv. kerk, daar wij door woord en daad betoond hadden, ons van de Nederl. Herv. kerk te hebben afgescheiden. Dit schrijven was onderteekend door Ds. J. G. Verhoeff als predikant en A. Hoogendijk als ouderling. Het stemme ons tot weemoed, dat ook zij, ondanks hun verleden, zich als vervolgers openbaarden, en zich door de synodalen in de synodale zuiging hebben laten meeslepen.

Moge het ons tot verootmoediging en dankbaarheid stemmen, dat wij den strik zijn ontkomen.

Namens den Kerkeraad,
C. Batelaan, *scriba.*

Ook in de kerk van Sloterdijk kwam het tot reformatie. Na een vergeefsch beroep op den kerkeraad werden door de geloovigen ambtsdragers verkozen. Na op 9 October ll. bevestigd te zijn in hunne bedieningen, hebben zij, als kerkeraad vergaderd, hunne kerk losgemaakt van de organisatie van 1816 om weer op den ouden Gereformeerden voet te gaan leven. Bij de eerste samenkomst werd reeds aanstonds een vijftal kinderen gedoopt. Ga ook hier door 's Heeren genade de arbeid voorspoedigdijk voort! De stukken voor den kerkeraad kunnen geadresseerd aan den heer J. W. H. Halsema, aldaar.

De Consulent
B. van Schelven.

Barneveld. De synodale kerkeraad laat gedurig wat van zich hooren; voor eenigen tijd heeft hij de kerkeraadsleden der Ned. Geref. Gem. (doleerende) van hun lidmaatschap ontzet; later heeft hij beproefd het college van kerkvoogdij te zuiveren, door den doleerenden broeders bij dat college te berichten, dat zij voor onbepaalden tijd zijn vervallen verklaard van de bevoegdheid tot het uitoefenen van kerkelijke rechten en het aanvaarden van kerkelijke bedieningen, en in de vorige week zijn wederom 14 lidmaten als zoodanig ontzet, en dat alles op grond dat hunne handelingen in strijd zijn zoowel met de Heilige Schrift als met hun gedane beloften.

Het bouwen van een eigen bedehuis vindt eenige vertraging, doordat B. en W. de aanvraag daartoe hebben geweigerd, wat vanzelf leidt tot hooger beroep. Gelukkig dat de gemeente vrij kan samenkomen in de ruime lokalen der Zondagsschool, wat geen synodaal hun kan beletten.

H. J. van Essen,
Scriba der N. G. kerk.

Bij den kerkeraad van Huizen is verzoek ingediend om de kerk los te maken van de organisatie van 1816. Het antwoord wordt weldra verwacht.

Het voornemen bestaat om op 1 Nov. a. s. te Hilversum eene samenkomst te houden ter bevordering van de reformatie der kerk. Onderscheidene sprekers hebben hunne medewerking toegezegd. Ds. Ploos van Amstel zal, naar men hoopt, 's avonds in den bidstond voorgaan.

Buitenland.

Duitschland. Verdwijnen der Gereformeerde kerken in Duitschland. Calvijns Institutie in Duitsch gewaad.

Hoe de Gereformeerde kerken in Duitschland wegslinken, werd duidelijk door een bericht, dat Dr. Branders op de derde conferentie van den Gereformeerden bond over den toestand der Gereformeerde kerk in dat land gaf. In Zuid-Duitschland waren in den aanvang dezer eeuw 300,000 Gereformeerden te vinden; nu zijn er slechts 3000. Anhalt kan voornamelijk nog Gereformeerd genoemd worden. Vele kerken zijn tot de Unie toegetreden en ten deele van de Gereformeerde belijdenis vervreemd. In de Oostelijke provincien zijn gemeenten Luthersch geworden, zonder dat zij ooit een besluit genomen hebben om haar belijdenis te veranderen. Bij het begin dezer eeuw kon men nog acht Gereformeerde universiteiten vinden, nu hebben wij nog slechts twee leerstoelen. Toch zijn er nog meer dan 800 Gereformeerde gemeenten met 1½ millioen leden. Wanneer in deze gemeente het Gereformeerd bewustzijn opnieuw tot ontwaken komen kon, zouden de Gereformeerden nog tot zegen van Duitschland en van de Luthersche kerk kunnen zijn, al ware het enkel slechts als tegengif tegen de Romaniseerende richting, die zich in de Luthersche kerk heeft baan gebroken. Doch daarvan is nog weinig te zien.

Opmerkelijk is het dat niet één der Duitsche bladen, behalve natuurlijk die, welke de Gereformeerde kerken dienen, het samenkomen der conferentie van den Gereformeerden bond vermeldt. Het minste wat in de Roomsche kerk geschiedt, wordt gretig vermeld, maar wanneer vertegenwoordigers van Gereformeerde kerken uit alle deelen van Duitschland tezamen komen, om te beraadslagen, wat te doen staat om den ingeslapen geest weder wakker te schudden, dan wordt dit niet der vermelding waardig geacht.

Nu kan men door doodzwijgen niets dooden,

indien het leven in zichzelven heeft. Maar wij vreezen dat de bazuin van den Gereformeerden bond een te onzeker geluid geeft, zoodat de bladen het der moeite niet waard keuren om er notitie van te nemen.

Aan een brief uit het Noord-Oostelijk deel van Pruisen ontleenen wij de volgende opgaven. In Oost-Pruisen zijn nog 8 Gereformeerde kerken, vroeger vond men er 25. In West-Pruisen zijn nog Gereformeerde kerken te Danzig en te Elbing. Van Züllichau, een stadje, dat vroeger twee Gereformeerde predikanten bezat, wordt geschreven: »De Gereformeerde predikantsplaats is te Z. vacant geworden. Hij, die deze plaats moet innemen, draagt den titel van slot-prediker. De gestorven slot-prediker Hoffman werd voor eenige jaren benoemd tot diakonus van de Luthersche stads-kerk. Een Gereformeerd predikant, die een Luthersche kerk er bij heeft te bedienen! Nu worden de beide vacant-geworden plaatsen aan éenzelfden persoon aangeboden! Zou men van hem eischen, dat hij in de slotkerk Gereformeerd en in de stadskerk Luthersch is? Denkelijk zoekt men een prediker, die noch Gereformeerd noch Luthersch is. In het stedeke Müncheberg werd de Gereformeerde gemeente op de volgende wijze opgeheven. Men maakte den Gereformeerden predikant diakonus bij de stadskerk met de bedinging, dat hij ettelijke malen in het jaar het heilig Avondmaal op Gereformeerde wijze zou bedienen.

»Gelijk ik uit de courant zie", zoo schrijft onze correspondent verder, »gaat de eerwaardige super-intendent Baehr uit Tilsit rust nemen; hij is een Gereformeerde uit ouden Gereformeerden stam. Hij moet zeer bejaard zijn. Hoe hartelijk zou ik wenschen, dat af en toe in onze Gereformeerde gemeenten frisch bloed uit het Westen naar ons toekwam. *Ik geloof vast, dat onze Gereformeerde belijdenis hier in het Oosten alleen bloeien kan in een kerk, die van den staat onafhankelijk is; doch dat moet men aan Gods genade overlaten.*"

Dit woord is uit ons hart geschreven, indien met de laatste zinsnede geen lijdelijkheid bedoeld is.

Wanneer de Gereformeerde leer weder in Duitschland eenigszins tot haar recht begint te komen, zal de knellende band van de staatsmacht gevoeld worden en daaruit wordt het streven om eene vrije kerk te verkrijgen, geboren.

Van het »Lutherdom" in zijne omgeving, getuigt de schrijver het volgende: »Het is een jagen naar uiterlijkheden, bonte kerkvensters, opgesmukte altaren, beelden, liturgies, kerkelijke muziek, om welke dingen men steeds Rome benijdt. Rome wint altijd daarbij, en nu moge men trachten de Poolsche taal te onderdrukken (ik geloof niet, dat het iets baten zal) de macht van Rome groeit, naarmate men haar invloed met geweld zoekt te fnuiken.

Verder vernemen wij van denzelfden berichtgever, dat de Gereformeerden in het Westelijk deel van Rusland, als in Littauen enz.. het zwaar te verantwoorden hebben, niet minder dan de Lutherschen. Al wat niet tot de Grieksche kerk behoort, wordt daar vervolgd om de menigte maar in de armen der Grieksche popen te drijven, en dit alles uit politieke berekening.

Nog is te vermelden dat door de hand van Dr. Spiesz te Wiesbaden een Duitsche vertaling van Calvijns »Institutie" in het licht werd gezonden. Van deze vertaling wordt getuigd, dat zij zeer goed is geslaagd en Calvijns hoofdwerk in vloeiend Duitsch wedergeeft. Dr. Spiesz ondernam dezen arbeid op uitnoodiging van den Gereformeerden bond. Mocht de bestudeering van dit klassieke werk, nu in Duitsch gewaad gestoken en dus ook voor gemeenteleden toegankelijk gemaakt, veler oogen openen voor de verkeerde richting, waarin de Gereformeerde gemeenten door de »Vermittelungstheologie" zijn gesturd. Dit werke de Geest des Heeren!

Uit het Oosten. Rome en de Grieksche kerk.

Opmerkelijk is het verschijnsel, dat de Grieksche kerk in Macedonië, Rumenië, Bulgarije en Griekenland neiging toont te hebben, om zich met de Roomsche kerk te vereenigen. Aan de andere zijde is bij de Roomsche Zechen een streven op te merken, om tot aansluiting met de Grieksche kerk te geraken. Zoo meldt men, dat de Roomsche Dr. Rieger als warm voorstander van den gehuwden staat der priesters opgetreden is. Ook verlangt deze doctor, dat in de Roomsche kerken van Boheme de ritus der Oostersche kerk ingevoerd, en de oud-Slavische taal als kerktaal gebruikt zal worden. De Slavische liturgie zou dan den Slavischen geest doen ontwaken, en uit de gezinnen der gehuwde priesters konden elementen voortkomen, die voor het nationale leven van grooten invloed zouden zijn. Dezelfde schrijver is van oordeel, dat op die wijze de kracht van »de westelijke beschaving (d. w. z. de invloed van Duitschland) zou gebroken worden.

Bekend is het, dat de Grieksche kerken, die zich met de Roomsche vereenigden, de Oostersche ritus hebben, en dat Rome aan de priesters dier kerken vergund heeft huwelijken te sluiten, indien zij dit slechts doen vóordat zij de priesterwijding ontvangen hebben.

Maar ons komt het voor, dat Rome er niet gemakkelijk toe over zal gaan, om in Boheme toe te staan, dat de priesters zich in den echt begeven. Het is heel iets anders het huwelijk aan den priester toe te staan in eene kerk, waar dit van eeuwen her geoorloofd of liever geboden is geweest, dan aan de priesters der Roomsche kerk van een geheel land te vergunnen in het huwelijk te treden.

Vandaar, dat de Grieksche kerk in Boheme wellicht vasteren voet zal krijgen. Doch te miskennen is het niet, dat op het Balkan-schiereiland Rome veld wint. In de jongste toespraak van den paus werd ook melding gemaakt van Grieksche gemeenten te Macedonië, welke tot Rome wenschten over te gaan en die den dienst van Roomsche priesters verzochten.

Het streven om tot vereeniging met Rome te geraken, komt evenwel minder uit godsdienstige beweegredenen voort. De leiders der anti-Russische beweging meenen, dat de invloed van Rusland in den Balkan niet beter kan worden te keer gegaan dan door de Roomsche kerk te doen toenemen.

In Griekenland, Rumenië, Bulgarije en zelfs te Konstantinopel vindt men Grieksche geestelijken, die er in het geheel niet tegen op zouden zien, om zich onder den paus van Rome te stellen. In den Balkan zal het hoofd der Roomsche Christenheid er niet tegen hebben, om het behoud van het huwelijk der priesters en van den Oosterschen ritus toe te staan. Rome is, wanneer er te winnen valt, inschikkelijk. Reeds meldt men, dat de paus voor Albanië de taal der Slaven als de taal der kerk toegelaten heeft.

In Rome is men dan ook vol hoop, dat de Roomsche kerk in den Balkan eenige millioenen zielen meer zal gaan tellen. Dit zou van groote staatkundige beteekenis kunnen worden.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

De beschaamde spotter.

Een vroom jongeling diende een heer, die God niet vreesde. Desniettemin diende hij zijn heer trouw, gelijk de apostel zegt, niet met oogendienst als een menschenbehager, maar met eenvoudigheid des harten, vreezende God.

De heer was dan ook over zijn knecht zeer tevreden; alleen in één opzicht niet. Hij kon namelijk niet goed verdragen, dat de jongeling God vreesde, en geen lust had in een leven zooals zijn meester leidde. Wel kon de heer zijn bediende niet gebieden zoo te zijn als hij zelf, maar hij dreef dikwijls met zijn godsdienst den spot. Met zachtmoedigheid gaf de ander daarop altijd antwoord.

Op zekeren dag was de knecht bezig de plaats te vegen en hij zong daarbij een psalm, wat altijd een kostelijk ding is, ook omdat het u bewaart van te denken aan booze of ijdele dingen.

De heer, die boven voor 't open raam zat, kon dat zingen echter niet best velen. Was het nu nog een straatliedje geweest, maar een Psalmvers! Hij stond op en ging naar beneden, om het zijn knecht te verbieden.

Onze vriend had juist een vers geëindigd; en toen zijn heer de plaats opkwam — wat hij niet bespeurde — begon hij aan een nieuw vers uit Ps. 33:

»De groote Schepper aller dingen."

»Hé! wat zingt ge daar?" riep de heer.

De bediende keek verbaasd om, hield met zingen op en sprak:

»Ik zong een Psalm."

»Ja, maar wat?"

Nu noemde de knecht den eersten regel.

»Zoo!" sprak de heer spottend. »Nu, dan moet gij mij eens uitleggen hoe dit te begrijpen is. Nu eens zegt gij, dat de Heere God in uw hart wil wonen. Hij moet dus klein zijn; en nu zingt ge weer van den grooten Schepper. Het een strijdt immers tegen het ander. Is Hij nu groot of klein?"

»Mijnheer," sprak de knecht ernstig, »God is zoo groot, dat de hemel noch de aarde Hem kan bevatten en zoo klein dat Hij in mijn hart kan wonen. Maar dit wil ik u er, bij zeggen: Als gij het laatste niet ondervindt tot uw zegen, zult ge eens het eerste ondervinden tot uw schrik."

De heer zei niets en ging heen. De bediende zong rustig voort, en na dien tijd is 't hem nooit meer verboden.

AAN VRAGERS.

Op een vraag over het Joodsche nieuwjaar, dat nu, althans hier, 19 en 20 Sept. is gevierd, kan ik antwoorden, dat dit nieuwe jaar begon Zondagavond 18 Sept., na 5 uur des avonds. Volgens de Joodsche rekening is het nu het jaar 5848. Dit is gerekend van de schepping der wereld af, doch het is niet duidelijk hoe die rekening uitkomt. De Joden rekenen er dan ook in 't gewone leven niet bij. De nieuwjaarsdag is de eerste der maand Tisri (half September—half October) en heet het »hoofd" of 't »begin des jaars." De dag heet ook »Dag des gerichts", omdat volgens oude overleveringen, op dien dag in den hemel iemands goede daden en de slechte worden opgeteekend.

In het ook bekend waarom men den vos wel eens *Reintje* noemt?

Over die vraag zou meer tot antwoord te schrijven zijn dan hier te pas komt. Dus maar kortelijk dit:

Een 700 jaar geleden leefde er een Nederduitscher, een Elzasser van afkomst, die Heinrich heette. Hij maakte een boek, een dichtwerk, Reinhardt de Vos genaamd. Hoe kwam hij nu er toe aan den Vos dien naam te geven? Denkelijk zoo:

De oorspronkelijke naam is *Reginhardt* en daar nu *Regin* »raad" beteekent, wil »Reintje" of »Reinhart" »of »Reinaart" zeggen: »groot van raad", »sterk van raad", »listig, slim, in staat zich geruit te helpen", en dat past voortreffelijk op den vos. In 't Fransch heet het dier ook *renard*.

In het boek van Reintje of Reineke de vos hebben ook de andere dieren namen. De beer heet *Bruin*, naar zijn kleur; de wolf *Isegrim* om zijn nijdigheid; de leeuw *Nobel* dat is: edel; het hondje *Courtois*, omdat het zoo net en vriendelijk was enz. Denkelijk zullen de lezers wel eens een stuk van de »Reinaert" in onze hedendaagsche taal gelezen hebben. Om het oude te lezen moeten zij ook eerst wat ouder zijn. Er bestaan echter goede overzettingen van in allerlei talen, ook in de onze.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Doleerende Kerken.

TOT DE EVANGELIEBEDIENING TOEGELATEN: J. D. van der Velden, cand. te Amsterdam.

TWEETAL: Dokkum, J. H. Houtzagers te Kootwijk en J. Langhout te Anjum.

BEROEPEN: Buitenpost, J. D. van der Velden, cand. te Amsterdam. — Nunspeet, C. de Gooijer, Evangelist van de »Vereeniging Vrienden der Waarheid" te Veenendaal.

BEDANKT: Harderwijk, I. C. Sikkel te Hijlaard.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

BEROEPEN: Zaamslag, H. J. Kouwenhoven te Schoonebeek (Drente).

Synodale Genootschapskerk.

TOEZEGGING VAN BEROEP: Benthuizen, J. Krul Az. te Spannum en Edens. — Leimuiden, J. Ph. Hattink Jr., cand. te Harderwijk. — Jaarsveld, J. G. Dekking te Zijderveld. — Etten (N.-B.), H. Damsté te Heemskerk. — Roswinkel, P. Zuidema te Horsten. — Hoorn (Texel), J. van Dijk, cand. te Vlaardingen. — Kortenhoef (cl. Amsterdam), J. Ph. Hattink Jr., cand. te Harderwijk.

AANGENOMEN TOEZEGGING VAN BEROEP: Etten (N.-B.), H. Damsté te Heemskerk. — Avezaath (cl. Tiel), M. Rutgers van der Loeff te Almelo. — Bennebroek, G. van Herwaarden te Arnhem.

ZESTAL: Vlaardingen, A. B. ter Haar Romeijn Bz. te Dodemsvaart, H. ten Kate te Wapenveld, J. Bouvin te Alkmaar, A. H. Rooze te Woudsend, L. H. F. A. Faure te Woudenberg en A. J. Ruijs Az. te Scherpenzeel.

DRIETAL: Groningen, A. S. E. Talma te Nichtevecht, C. B. Oorthuijs te Katwijk aan Zee en J. Ulfers te Gildemarkt.

TWEETAL (aan de ambachtsvrouw ter verkiezing aangeboden): Uitwijk en Waardhuizen, A. S. Talma, cand. te Dordrecht en J. J. van Noort te Werkendam.

TWEETAL: Kampen, J. Langhout te Anjum en J. Vonk te Oldebroek.

BEROEPEN: Hoornsterzwaag, Jubbega en Schurega, (Fr.), H. van Eijck van Heslinga te Kollummerzwaag. — Nijega en Elahuizen, J. Ph. Hattink Jr. cand. te Harderwijk. — Herkingen op Flakkee, Joh. Vinke te Enter. — Kortenhoef (cl. Amsterdam), J. Ph. Hattink Jr., cand. te Harderwijk. — Zuiderwonde, G. J. Brutel de la Rivière te Houtrijk en Polanen. — De Bilt, E. A. Lasonder te Oosterwolde (cl. Harderwijk). — Durgerdam, G. J. Brutel de la Rivière te Houtrij en Polanen. — Ee (Friesl.), J. Doorenbos te Oosterbierum. — Hedel, W. de Lange te Bruchem c. a. — Hijkersmilde en Kloosterveen, J. Vonk te Oldebroek. — Kats, B. M. Mantz te Breskens. — Nieuwe-Pekela, J. H. Antink te Almen c. a. — Hogebeintum, A. de Jong te Surhuisterveen. — Borger, H. J. Eisveld de Witt te Oldehove (Gr.). — Dinteloord C. J. Leenmans te Staphorst.

AANGENOMEN: Oost-Indië, Th. van Berkum te Odoorn. — Drimmelen (cl. Breda), G. J. ten Brummeler Andriesse te Hippolitushoef c. a. — Heinenoord, A. S. Talma, cand. te Dordrecht. — Amsterdam, E. Barger te Haarlem. — Puttershoek (cl. Dordrecht), A. Metz Jr. te Giessen-Nieuwkerk. — Amsterdam, J. H. Wiersma te Rheden (Geld.) — Utrecht C. P. N. Pikaar te Ouwerschie. — Moerdijk, F. Hopster te Welsum.

BEDANKT: Loenen, A. J. Th. Jonker te Rotterdam. — Engelum, K. J. Mulder te Eeksr. — Varik en Uitwijk c. a., A. S. Talma, cand. te Dordrecht. — Dussen, N. I. C. de Minjer te Hoog-Blokland. — Wageningen, J. Vermeer Azn. te Zwolle. — 's-Hertogenbosch, Arnhem en Gouda, J. Th. de Visser te Almelo. — Stellendam (cl. Brielle), J. F. de Klerk te Dirksland. — St.-Annaland, R. Bokma te Krabbendijke. — Nijehaske en Haskerdijnen, B. J. van Heijningen te Heerjansdam. — Noordeloos, J. G. Dekking te Zijderveld. — Eemnes-Buiten, J. W. H. Kallman te Monster. — Garderen (cl. Harderwijk), J. W. H. Kalkman te Monster. — Stellendam, J. F. de Klerk te Dirksland. — Appelterp en Altforst, Joh. Vinke te Enter (cl. Deventer). — Hijkersmilde en Kloosterveen, J. Vonk te Oldebroek (Geld.) — Holwerd, H. Nieweg te Dieyer.

Advertentiën.

Heden overleed tot onze diepe droefheid mijne geliefde Echtgenoot en zorgvolle Moeder, WILHELMINA RIEDIJK, geb. VAN GELDEREN, in den ouderdom van 61 jaar.

De blijmoedige geloofsroem, zoo kort voor haar sterven geuit, als vrucht van een leven in Christus, noodzaakt ons den Heere te zwijgen.

Mede namens Kinderen en Behuwdkinderen,
C. RIEDIJK.

Vlaardingen, 16 Oct. 1887. (509)

Gouvernante externe.

Wordt verlangd op een dorp in Gelderland eene **Onderwijzeres, die den Heere vreest,** bekwaam en genegen onderwijs te geven aan vier kinderen van 7 tot 13 jaren. Beschaafde manieren en akte voor het Fransch zijn vereischte. Franco brieven, lett. H. E., Bureel van dit blad. (512)

Aan de Inteekenaren zijn verzonden:

Godsdienstige Blaadjes.

No. 229. De biddende Negerslaaf.
» 230. Moeders Lied.
» 231. Een vriend voor het Gerecht.
» 232. Gods Woord onder de Roovers.

Bij inteekening ontvangt men maandelijks 12 Blaadjes (van elk No. 3 stuks) alzoo 144 per jaar voor *f* **1** en *franco p. p. voor f* **1.20**.

Gesorteerde pakjes van 500 Ex. in 20 verschillende Nos. *f* **3**, *franco per post f* **3.20**.

De Uitgever C. VAN BENTUM.

Uitgaven van C. VAN BENTUM, *Utrecht:*

CALVIJN als Hervormer aan de kinderen voorgesteld door FELIX BUNGENER. 30 Ct. 25 Ex. *f* 4.—; 50 Ex. *f* 7.50; 100 Ex. *f* 13.50.

Mannen der Hervorming.

In pakketten van 6 Nummers à *f* **0.50**.

Eerste Serie. No. 1. MAARTEN LUTHER. — No. 2. JOHANNES CALVIJN. — No. 3. ULRICH ZWINGLI. No. 4. PHILIPPUS MELANCHTON. — No. 5. JOANNES OECOLAMPADIUS. — No. 6. THEODORUS BEZA.

Tweede Serie. No. 1. HENDRIK VAN ZUTPHEN, JOH. ESCH en HENDRIK VOES. — No. 2. JAN DE BAKKER. — No. 3. GUIDO DE BRÈS. — No. 4. JOHANNES KNOX. — No. 5. THOMAS CRANMER. — No. 6. BERTHOLD HALLER.

Elk Nummer is afzonderlijk ingenaaid en van een plaatje voorzien.

Uitgaven van de firma S. v. VELZEN Jr. (W. A. BESCHOOR te 's-Gravenhage).

Voor Catechisatiën.

De Formulieren van Eenheid der Gereform. Kerk. *f* 0.45; 25 ex. *f* 10.—.

De Vijf Artikelen tegen de Remonstranten, vastgesteld op de Synode van Dordrecht, A°. 1618 en 1619. 50 dr. *f* 0.20; 25 ex. *f* 4.

De Belijdenis des Geloofs der Geref. Kerken in Nederland, met de voornaamste vroegere lezingen. 30 dr. *f* 0.15; 25 ex. *f* 3.25.

De Heidelbergsche Catechismus, met teksten. 70 dr. *f* 0.10; 25 ex. *f* 2.—; 100 ex. *f* 7.—.
———, zonder teksten. *f* 0.06; 25 ex. *f* 1.25; 100 ex. *f* 4.—.

Het Kort Begrip der Chr. Religie, met teksten. 10de druk. *f* 0.08; 25 ex. *f* 1.75; 100 ex. *f* 6.50.
———, zonder teksten. *f* 0.04; 25 ex. *f* 0.80; 100 ex. *f* 3.—.

Hellenbroek, Voorbeeld der goddelijke waarheden, met teksten (groot). 8e dr. *f* 0.20; 25 ex. *f* 4.—; 100 ex. *f* 14.—.
———, zonder teksten (klein). 6e dr. *f* 0.10; 25 ex. *f* 2.—; 100 ex. *f* 6.50.

Borstius, Vraagboekje voor kleine kinderen, 11de dr. *f* 0.04; 25 ex. *f* 0.80; 100 ex. *f* 3.—.

Bovenstaande uitgaven zijn bezorgd door HH. Docenten aan de Theol. School te Kampen.

Dijksterhuis, De Bijbelsche Geschiedenis behandeld in vragen en antwoorden voor eerstbeginnenden. 11de dr. *f* 0.12½; 25 ex. *f* 3.—; 50 ex. 5.75.
——— voor meer gevorderden. 30 dr *f* 0.22½; 25 ex. *f* 5.50; 50 ex. *f* 10.50.
———, Het Kort Begrip der Christ. Godsdienst opnieuw uitgegeven tot nut en gemak der Catechisanten, 60 dr. *f* 0.15; 25 ex. *f* 3.50; 50 ex. *f* 6.50.

Kok, Hellenbroeks voorbeeld der goddelijke waarheden, uitgebreid en vermeerderd. 2de druk, *f* 0.50.

Van bovenstaande uitgaven zijn, behalve van de Formulieren en Kok—Hellenbroek, op aanvraag gaarne present-exempl. ter kennismaking disponibel. (470)

VERGADERING
VAN
Kerkeraads- en Gemeenteleden uit „Herv. Gemeenten"
in de classes 's-Gravenhage, Gouda en Leiden,
op den grondslag van de H. Schriften, als Gods Woord, en met de Drie Formulieren van eenigheid als accoord van Kerkelijke gemeenschap,
te houden, zoo de Heere wil, op
DONDERDAG 27 OCTOBER 1887, des voormiddags te 10 ure, in het Evangelisatiegebouw, Bazarlaan No. 9, te 's-Gravenhage.

PUNTEN VAN BEHANDELING:

I. De beweging der »doleerenden" verdient niet den spot noch de minachting, waarmede men meent haar te kunnen voorbijgaan of smoren. Zij is een protest tegen het geschonden recht van den Heere der Kerk en van de Kerk zelve.
In te leiden door Mr. L. W. C. KEUCHENIUS, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

II. Afsnijding der Synodale Organisatie onvermijdelijk, daar Reformatie onder die Organisatie onmogelijk is.
In te leiden door Ds. F. LION CACHET, Predikant te *Rotterdam*.

III. De bedenkingen, die tegen deze Kerkelijke beweging worden ingebracht, kunnen voor Gods Woord zoo weinig stand houden, dat zij juist integendeel de noodzakelijkheid van Reformatie des te meer in het licht stellen.
In te leiden door Dr. F. L. RUTGERS, Hoogleeraar te *Amsterdam*.

IV. Tegen welke gevaren hebben de doleerenden te waken?

Toegang tot de Vergadering wordt verleend aan allen, die bereid zijn schriftelijk instemming te betuigen met de Drie Formulieren van eenigheid als accoord van kerkelijke gemeenschap.

De Vergadering wordt voorafgegaan door een' **BIDSTOND**, op **Woensdag 26 October**, des avonds te **7 ure**, in het Evangelisatiegebouw, **Bazarlaan No. 9**, te **'s-Gravenhage**.

Voorganger: Dr. W. VAN DEN BERGH, Predikant te Voorthuizen.

Namens den Kerkeraad der Nederd. Geref. Gemeente (doleerende).
P. J. PLATTEEL, *Praeses.*
H. VAN DER HOOP, *Scriba.*

's-GRAVENHAGE, 15 October 1887.

Catalogus van HÖVEKER & ZOON te Amsterdam.

INHOUD:

Voor volwassenen.

Stichtelijke lectuur. — Dagboeken. — Verhalen en Belletrie. — Biographieën. — Kleine boekjes ter verspreiding onder volwassenen.

Voor jongelieden en kinderen.

Plaatwerken en Verhalen. — Kleinere boekjes ter verspreiding en uitdeeling. — Kerstboekjes. — Kerstliederen. — Liederen voor Goeden Vrijdag enz. — Boekjes voor de Lijdensweken, Paasch-, Hemelvaart- en Pinksterfeesten. — Kleine boekjes voor Avondmaalgangers. — Traktaatjes. — Platen en Bloemkaarten. — Teksten in kleurendruk.

ONGEVEER DUIZEND TITELS.

Op franco aanvrage franco en gratis toezending.

OOST-INDIË.

Nederlanders, die dienstnemen bij het Indische leger ontvangen bij het aangaan van eene zes-jarige verbintenis
een handgeld van DRIEHONDERD GULDEN.
Aanbrengpremie TIEN GULDEN.
Nadere inlichtingen zijn gratis te bekomen bij het Departement van Koloniën en bij alle Burgemeesters.

Nummer 2 van het: »*Maandblad van Evangelisten van de Nederlandsche Vereeniging van Vrienden der Waarheid*", wordt 1°. November den ons bekenden geabonneerden toegezonden.

Niettegenstaande mij door den vorigen redacteur eene lijst van abonnenten is ter hand gesteld, blijkt mij bij herhaling dat die lijst — om welke reden weet ik niet — niet in orde is. Reeds waren enkele alzoo onwillekeurig overgeslagen geabonneerden zoo vriendelijk, zich bij mij op te geven. Mag ik het verzoek om dat voorbeeld te volgen aan anderen richten, die in hetzelfde geval verkeeren? Ook met nieuwe abonnenten vul ik mijne lijst gaarne aan.

W. DE JONG, Lijnbaansgracht 6g.

Amsterdam, Oct. 1887. (514)

Bij **J. A. WORMSER**, te **Amsterdam**, verscheen:

De hoogste vrijheid.

REDE, gehouden bij het overdragen van het rectoraat der Vrije Universiteit, den 20sten October 1887, door

Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman.

Prijs *f* 0.60.

Vrije Universiteit.

»De Heere heeft groote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd!" Dit mag ook onze toon zijn bij de herdenking, hoe de Heere onze geliefde stichting nu gedurende zeven jaren heeft staande gehouden. Dinsdag 20 dezer immers was het haar zevende jaardag. Wel mocht Dr. Van Goor er aan herinneren op den dank- en bedestond, dat het Sabbatjaar — onder Israël een jaar van ruste — voor de Vrije Universiteit in dien zin geen rust, doch wel veel strijd en worsteling had aangebracht; doch elke strijd, waarbij men gelooven mag, dat de overste Leidsman vooraan staat, mat niet af, doch staalt den moed en verlevendigt de hoop. »Jezus Christus moet als Koning heerschen" — op *elk* gebied des levens, *ook* op dat der wetenschap; dit woord des apostels was dan ook terecht het motto, waarbij de beide voorgangers in die ure des gebeds de aandacht van het belangstellend gehoor bepaalden. Maar *wanneer* zal dat zijn? *Nu; indeze bedeeling.* Dat geen het tekstwoord duidelijk aan, want er volgt onmiddellijk: »Totdat Hij al de vijanden onder zijne voeten zal gelegd hebben." Wanneer de nieuwe hemel en de nieuwe aarde zullen gekomen zijn, zijn er geen vijanden meer te onderwerpen; doch *nu*, terwijl de wereld nog vijandig tegen Hem overstaat, moet zijn Koningschap worden uitgeroepen.

En dat is het werk van zijn volk. Dat doet ook de Vrije Universiteit door haar bestaan. Zij is ook een banier, opgericht tegen den vijand. Zij schrijft met duidelijke letters in haar vaandel: »Jezus Christus is de van God gezalfde Koning. Alle knie buige zich voor Hem en alle tong belijde, dat *Hij* de Heere is." Zonder dat had zij geen reden van bestaan, maar juist *daarom* ondervindt zij zóo fellen tegenstand. Want de erkenning van het Koningschap van Jezus Christus kan niet geschieden zonder gewillig afstand te doen van eigen eer en hoogheid, van eigen wijsheid en kracht.

Veel dankensstof gaf de Heere in deze zeven jaren. Niet het minst ook daarin, dat onze jeugdige predikers door den Heere toegerust schijnen met gaven van kennis en geestelijk verstand, om het Woord Gods recht te snijden en de gemeente des Heeren in het rechte spoor te leiden. Dezer dagen ontving ik daaromtrent juist weder van twee verschillende zijden recht verblijdende berichten. Is dat niet een *groote* zaak? Och, dat we maar *dankbaarder* waren, om de goedertierenheden Gods meer op te merken en Hem meer te prijzen. Het leven van Gods volk moet een *dankend* leven zijn. Ik begrijp niet, hoe gelooovige ouders hunne zonen nog naar de staats-universiteit kunnen zenden, doch den Heere niet veeleer danken, dat er nu een Vrije Universiteit is.

De gewone jaarlijksche circulaire is weer verzonden, en wel aan alle kerkeraden, die Gereformeerde kerken heeten te vertegenwoordigen. Op de jaarvergadering te Middelburg is dit punt ampel besproken, en gevoeld, dat het directeuren der Vereeniging voor H. O. niet betaamt uit te maken, welke kerkeraden *wél*, welke *niet* Gereformeerd waren. *Die* kerkeraden, bij wie de Gereformeerde belijdenis, de belijdenis der vaderen, geen weerklank meer vinden mocht, werden dan ook vriendelijk verzocht de circulaire, als niet aan hen gericht, terzijde te leggen.

Voor het eerst werden dit jaar ook circulaires gezonden aan de kerkeraden der Christelijk Gereformeerde kerk in deze landen, eveneens ingevolge het besluit van gezegde vergadering, aangezien toch onze strijd ook die onzer Chr. Geref. broederen is, en gemeenschappelijke arbeid en gebed van *alle* Gereformeerden in het land noodig zijn, om het beginsel der onmisbaarheid eener Gereformeerde Universiteit te doen doordringen tot het bewustzijn van ons Christenvolk. Al erkennen wij, met dankbare waardeering, wat deze broederen gedurende zoovele jaren deden voor de opleiding hunner *theologanten* — niemand hunner zal de juistheid van de roepstem van professor Lindeboom ontkennen: Wij hebben hoe eer hoe beter behoefte aan een *medische* faculteit — en evenmin onze reeds bestaande *juridische* en *litterarische* opleiding als een voorwerp van weelde ter zijde stellen. Vinde deze onze roepstem weerklank bij de broederen en zusteren onzer zusterkerk; vooral betoond in hartelijke belangstelling en gebed!

W. HOVY.

De verantwoording der ingekomen gelden zal D. V. de volgende week plaatshebben.

S. J. SEEFAT, *Penningmeester.*
Lijnbaansgracht 248.

SCHOTSCHE ZENDINGSKERK.
GODSDIENSTOEFENING.
Zondagvoormiddag, 10 uur, F. W. A. KORFF.
Zondagavond, 6 uur, A. VAN OS.
Vrijdagavond, 8 uur, Vergadering met de leden der afd. Amsterdam van de Nederl. Vereen. voor Israël en Hierosolyma-Capta.

GEDRUKT TER KON. NEDERL. STOOMDRUKKERIJ WARMOESSTRAAT 106, AMSTERDAM.